

Nr 29

Utlåtande i anledning av väckta motioner om höjning av folkpensionerna, m. m.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft fem inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 536 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* samt nr 659 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*,

2) de likalydande motionerna nr 538 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* samt nr 657 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*, samt

3) motionen nr 650 i andra kammaren av herrar *Carlsson* i Huskvarna och *Westberg*.

Motionsyrkandena

I *motionerna I:536* och *II:659* har yrkats, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om framläggande av plan för nästa års riksdag angående årliga höjningar av folkpensionerna under tiden 1964—1968 upp till de målsättningsbelopp, som fastställts genom riksdagens principbeslut, dock med de större etapphöjningarna 1964 och 1965».

I *motionerna I:538* och *II:657* har yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om tillsättande av en parlamentariskt sammansatt pensionsberedning med uppgift att behandla frågan om folkpensionernas höjning efter år 1968.

I *motionen II:650* har yrkats, att riksdagen måtte *dels* uttala att den av riksdagen beslutade höjningen av folkpensionen fram till 1968 bör ske så att folkpensionärerna i likhet med övriga folkgrupper tillerkännes rätt till en årlig standardmässig höjning, *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om höjning av folkpensionerna fr. o. m. den 1 juli 1963 som uttryck för angivna tankegång.

I *motionerna I:538* och *II:657* yrkas även att den föreslagna pensionsberedningen skall erhålla uppdrag att behandla frågan om en sänkt pensionsålder. Denna del av *motionerna* behandlas i utskottets utlåtande nr 28.

Beträffande de skäl *motionärerna* anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till *motionerna II:659*, *II:657* och *II:650*.

Gällande bestämmelser

Reglerna om folkpensionens storlek under tiden fram till den 1 juli 1968 finnes i *lagen angående införande av lagen om allmän försäkring*. Folk-

pension i form av ålderspension uttagen vid 67 års ålder utgör enligt dessa regler, med bortseende från indextillägg, för år räknat för ensam pensionär 2 650 kr. eller, där den försäkrade är gift och hans make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller hel förtidspension eller äger rätt till ålderspension, 2 065 kr. Dessa pensionsbelopp förhöjes med indextillägg. I fråga om indextilläggen gäller, att statistiska centralbyrån verkställer beräkning av förhållandet mellan det allmänna prisläget under varje månad och prisläget i december 1951. På grundval härav fastställer Kungl. Maj:t senast den 5 i andra månaden efter den, som beräkningen avser, det procenttal (pensionspristalet) som utmärker angivna förhållande. Sålunda fastställt pensionspristal gäller under tredje månaden efter den som beräkningen avser. För varje mångfald av tre, varmed pensionspristalet överstiger 100, förhöjes pensionen med ett indextillägg. Varje sådant tillägg, som utfallit före den 1 juli 1962, utgör för gift pensionsberättigad, vilkens make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller hel förtidspension eller äger rätt till ålderspension, 40 kr. och för annan pensionsberättigad 50 kr. För indextillägg, som tillkommer senare, är motsvarande belopp 60 kr. och 75 kr. Därest pensionspristalet, efter att ha stigit med hel mångfald av tre, åter nedgår, skall indextillägg utgå efter oförändrade grunder, så länge pensionspristalet överstiger närmast lägre hela mångfald av tre. För december 1962 var pensionspristalet 139 och antalet indextillägg alltså 13, av vilka 12 tillkommit före den 1 juli 1962. Ålderspension, som uttagits vid 67 års ålder har fr. o. m. den 1 januari 1963 utgått med 3 325 kr. för en ensam pensionär och med 5 210 kr. för två pensionsberättigade makar tillsammans.

För tiden från och med den 1 juli 1968 anges folkpensionsförmånerna i *lagen om allmän försäkring* i procent av *basbeloppet*, vilket utgör 4 000 kr. i 1957 års penningvärde. Eftersom basbeloppet följer skiftningar i prisläget kommer pensionsförmånernas storlek att anpassas efter prisutvecklingen. Ålderspension uttagen vid 67 års ålder anges exempelvis för en ensam pensionär till 90 % av basbeloppet, d. v. s. 3 600 kr. om man utgår från ett basbelopp av 4 000 kr.

De angivna beloppen för ålderspensionens storlek kan under vissa förutsättningar höjas med *tilläggsförmåner* till folkpensionen. Dessa förmåner utgöres av *barntillägg*, *hustrutillägg*, *kommunalt bostadstillägg* och *invaliditetstillägg*.

Från folkpensioneringen utgår även under vissa förutsättningar *förtidspension* och *familjepension*.

Historik

Vid behandlingen av pensionsfrågan gjorde 1958 års A-riksdag vissa ställningstaganden rörande en reform av folkpensioneringen. Riksdagen (särskilda utskottets utlåtande nr 1, rskr. nr 272) uttalade sig för att folkpensionerna skulle successivt höjas, så att ålderspensionen år 1968 motsvarade

3 600 kr. för ensam pensionär och 5 400 kr. för två pensionsberättigade makar, allt räknat i 1957 års penningvärde. Riksdagen följde därvid vad Kungl. Maj:t (prop. nr 55) förordat i anslutning till *allmänna pensionsberedningens* förslag i dess betänkande om förbättrad pensionering (SOU 1957:7). Rörande takten i höjningen av folkpensionerna efter 1958 hade pensionsberedningen förordat en särskilt kraftig höjning år 1960, nämligen med 700 kr. för ensam pensionär och 820 kr. för två pensionsberättigade makar tillhoppa. Därefter skulle en jämn stegring ske vartannat år fram till år 1968. Enligt pensionsberedningens förslag skulle en avveckling av de kommunala bostadstilläggen ske i samband med höjningarna år 1960 och följande år, på det sättet att den pensionsberättigades bostadstillägg minskades med hälften av pensionshöjningen för året. Statsmakterna ville emellertid inte binda sig för beredningens förslag i fråga om takten i pensionshöjningarna och avvecklingen av bostadstilläggen. I fråga om höjningarna av pensionsnivån underströk såväl 1958 års A-riksdag som *1959 års riksdag* (särskilda utskottets utlåtande nr 1, rskr. nr 269), att det vid varje ytterligare höjning borde föreligga möjlighet för statsmakterna att bestämma höjningens storlek med hänsyn till den statsfinansiella och samhällsekonomiska situationen. Särskilt betonades, att den av pensionsberedningen föreslagna kraftiga höjningen år 1960 borde undvikas och en jämnare successiv höjning eftersträvas.

I betänkande 1959 (SOU 1959:28) framlade *1958 års besparingsutredning* förslag om höjning av folkpensionerna fram till 1968. Enligt förslaget skulle folkpensionen för ensamstående pensionär höjas den 1 juli ettvarvt av åren 1960, 1962, 1964, 1966 och 1968 med 250 kr. För två pensionsberättigade makar skulle höjningarna uppgå till 340, 330, 320, 320 och 310 kr. vid respektive tillfälle.

Den av besparingsutredningen föreslagna höjningen per den 1 juli 1960 genomfördes vid *1960 års riksdag* (prop. nr 75, andra lagutskottets utlåtande nr 20, rskr. nr 175). I propositionen uttalade föredragande departementschefen, att någon avveckling av de kommunala bostadstilläggen i enlighet med vad pensionsberedningen föreslagit inte borde komma i fråga. Detta uttalande föranledde icke någon erinran från riksdagens sida.

I anledning av propositionen 75/1960 väcktes två likalydande motioner (I:573 och II:714), vari yrkades, att folkpensionerna måtte höjas fr. o. m. den 1 januari 1961 med ytterligare 250 kr. för ensamstående och 350 kr. för två pensionsberättigade makar. Såsom skäl för den ytterligare höjningen åberopades allmänna pensionsberedningens förslag om en särskilt stor höjning år 1960. I sitt av riksdagen därutinnan godkända utlåtande nr 20/1960 anförde andra lagutskottet i anledning av motionerna:

Till detta vill emellertid utskottet erinra om den enighet, med vilken de fyra största partierna vid behandlingen av pensionsfrågan vid 1958 och 1959 års riksdagar uttalat att pensionsberedningens förslag i detta hänseende

borde frångås och en jämnare takt i pensionshöjningarna eftersträvas. Vidare bör bringas i erinran, att 1958 års besparingsutredning, vilken hade parlamentarisk sammansättning, i anledning av nämnda uttalanden förordat en standardhöjning med de belopp propositionen innehåller. Med hänsyn härtill kan utskottet icke tillstyrka detta motionsyrkande.

I *motioner till 1961 års riksdag* yrkades att folkpensionerna med verkan från den 1 januari 1962 skulle höjas med 250 kr. om året för ensam pensionär och 350 kr. om året för två pensionsberättigade äkta makar. Motionerna avsågs av *riksdagen* i enlighet med vad andra lagutskottet i sitt *utlåtande nr 2* hemställt.

I *proposition nr 90 till 1962 års riksdag* med förslag till lag om allmän försäkring uttalade föredragande departementschefen i frågan om höjning av folkpensionerna:

Statsmakternas ställningstagande i folkpensionsfrågorna vid 1958 års A-riksdag innebar att folkpensionerna fram till år 1968 successivt skulle höjas så, att i 1957 års penningvärde räknat, ålderspensionen kom att uppgå för en ensam pensionär till 3 600 kr. och för två pensionsberättigade makar till 5 400 kr. En första höjning vidtogs vid 1958 års A-riksdag och en andra skedde år 1960. I enlighet med vad som förutsattes år 1958 bör en ny höjning göras med verkan fr. o. m. den 1 juli 1962. Ett fullföljande av det tidigare inledda programmet för folkpensionshöjningen fram till 1968 skulle innebära att pensionerna höjdes med 250 kr. om året för en ensam pensionär och 340 kr. om året för två pensionsberättigade makar.

Enligt statsmakternas ställningstaganden år 1958 är som nyss nämnts den för år 1968 avsedda folkpensionsnivån uttryckt i 1957 års penningvärde. Detta innebär att de för 1968 angivna beloppen i sin helhet bör vara indexreglerade med 1957 som basår. Detta har förutsatts i förslaget till lag om allmän försäkring, enligt vilket folkpensionsbeloppen uttryckts i procent av det med utgångspunkt från prisläget i september 1957 indexreglerade basbeloppet. Av tekniska skäl kan dock folkpensionernas anknytning till basbeloppet inte genomföras i samband med ikraftträdandet av lagen om allmän försäkring utan får uppskjutas till en senare tidpunkt. Intill dess får den nuvarande metoden med fasta indextillägg bibehållas. De nuvarande indextilläggen, vart och ett på 50 kr. för en ensam pensionär och 40 kr. för vardera av två pensionsberättigade makar, är så avpassade att pensionernas ursprungliga belopp men inte standardtillägg är värdesäkrade. För att underlätta samordningen mellan folkpensioneringen och tilläggs pensioneringen och möjliggöra en jämn stegring av folkpensionerna fram till det för år 1968 uppställda målet, bör i år en ytterligare höjning av folkpensionerna vidtagas med 100 kr. för en ensam pensionär och 160 kr. för två makar. Samtidigt bör en uppjustering av indextilläggens storlek äga rum, så att tillägg som utfaller efter juni månad 1962 utgör 75 kr. för en ensam pensionär och 60 kr. för vardera av två makar.

Årets folkpensionshöjning bör alltså bli 350 kr. för en ensam pensionär, varmed även avses änkepensionär, och 500 kr. för två pensionsberättigade makar eller 250 kr. för var och en av dem. Med sistnämnda belopp kommer då också hustrutilläggen att höjas. Jag vill dock erinra om att enligt vad jag i det föregående förordat hustrutilläggen fr. o. m. 1963 på grund av ändrad konstruktion kommer att utgå med andra belopp än under 1962. Om den nu föreslagna höjningen genomföres, kommer med nuvarande 11 indextillägg

å 50 resp. 40 kronor, ålderspensionernas årsbelopp att fr. o. m. den 1 juli i år utgöra 3 200 kr. för en ensam pensionär och 5 010 kr. för två pensionsberättigade makar. Maximibeloppen för invalidpension och sjukbidrag blir desamma, och full änkepension kommer att utgå med samma belopp som ålderspensionen till en ensam ålderspensionär. Då hustrutillägg utgår kommer maximibeloppet för makarnas sammanlagda pensionsförmåner att uppgå till 5 010 kr. Till de angivna beloppen kan liksom hittills komma kommunalt bostadstillägg.

I samband med behandlingen av propositionen hade riksdagen att taga ställning till motionsyrkanden som syftade till en större omedelbar höjning av folkpensionerna än som föreslagits i propositionen. I motioner yrkades också avslag å propositionens förslag om att folkpensionerna efter den 1 juli 1968 skall uttryckas som procentdelar av basbeloppet.

Riksdagen avslag motionerna i enlighet med vad *andra lagutskottet* hemställt i *utlåtande nr 27*.

Utskottet

I förevarande motioner behandlas frågan om höjning av folkpensionerna. Motionerna I:536 och II:659 innehåller yrkande om att en plan för årliga höjningar av folkpensionerna skall framläggas för nästa års riksdag. Motionärerna syftar till att pensionerna under åren 1964—1968 genom årliga höjningar skall bringas i nivå med de belopp som fastställts genom riksdagens principbeslut, dock att etapphöjningarna under åren 1964 och 1965 skall ske med större belopp. I princip samma yrkande återkommer i motionen II:650, dock med den skillnaden att den första etapphöjningen föreslås skola ske redan den 1 juli 1963. I motionerna I:538 och II:657 yrkas att frågan om folkpensionernas höjning efter år 1968 måtte utredas.

Riksdagen uttalade sig år 1958 för att folkpensionerna skulle successivt höjas, så att ålderspensionen år 1968 motsvarade 3 600 kr. för ensam pensionär och 5 400 kr. för två pensionsberättigade makar, allt räknat i 1957 års penningvärde. Riksdagen följde därvid vad Kungl. Maj:t förordat i avslutning till allmänna pensionsberedningens förslag i dess betänkande om förbättrad pensionering. Rörande takten i höjningen av folkpensionerna efter 1958 hade pensionsberedningen förordat en särskilt kraftig höjning år 1960, nämligen med 700 kr. för ensam pensionär och 820 kr. för två pensionsberättigade makar tillhopa. Därefter skulle en jämn stegring ske vartannat år fram till år 1968. Enligt pensionsberedningens förslag skulle en avveckling av de kommunala bostadstilläggen ske i samband med höjningarna år 1960 och följande år, på det sättet att den pensionsberättigades bostadstillägg minskades med hälften av pensionshöjningen för året. Statsmakterna ville emellertid inte binda sig för beredningens förslag i fråga om takten i pensionshöjningarna och om avvecklingen av bostadstilläggen. I fråga om höjningarna av pensionsnivån underströk såväl 1958 års A-riksdag som 1959 års riksdag, att det vid varje ytterligare höjning borde före-

ligga möjlighet för statsmakterna att bestämma höjningens storlek med hänsyn till den statsfinansiella och samhällsekonomiska situationen. Särskilt betonades, att den av pensionsberedningen föreslagna kraftiga höjningen år 1960 borde undvikas och en jämnare successiv höjning eftersträvas. År 1959 framlade 1958 års besparingsutredning förslag om höjning av folkpensionerna fram till 1968. Enligt förslaget skulle folkpensionen för ensamstående pensionär höjas den 1 juli ettvarvt av åren 1960, 1962, 1964, 1966 och 1968 med 250 kr. För två pensionsberättigade makar skulle höjningarna uppgå till 340, 330, 320, och 310 kr. vid respektive tillfälle. Höjningar i enlighet med det sålunda framlagda programmet har därefter skett under åren 1960 och 1962, och det finnes enligt utskottets mening icke anledning att under de kommande åren frångå den plan, som statsmakterna i samband med behandlingen av fjolårets folkpensionshöjning anslutit sig till. Med hänsyn härtill kan utskottet icke biträda motionerna I:536 och II:659 samt II:650.

I lagen om allmän försäkring anges folkpensionsförmånerna som procentdelar av basbeloppet. Denna metod att uttrycka folkpensionernas storlek, som skall träda i tillämpning den 1 juli 1968, uppfattas i motionerna I:538 och II:657 såsom ett hinder mot standardhöjningar av folkpensionerna efter år 1968. På grund härav yrkas såsom nämnts utredning av frågan om folkpensionernas höjning efter år 1968.

Enligt utskottets mening saknas skäl för den uppfattning som ligger till grund för motionsyrkandet. Utskottet avstyrker därför detta.

Med hänsyn till det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, nämligen

- 1) motionerna I:536 och II:659,
 - 2) motionerna I:538 och II:657, såvitt däri yrkats utredning av frågan om folkpensionernas höjning efter år 1968, samt
 - 3) motionen II:650,
- icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 mars 1963

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand*, Nils Elowsson, Axel Svensson*, fru Hamrin-Thorell, herr Kaijser, fru Carlqvist, herrar Eric Carlsson och Erik Filip Petersson*;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Rimmerfors, Odhe*, Bengtsson i Varberg, Fredriksson, Gustavsson i Alvesta, Svensson i Kungälv och Hamilton.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av fru *Hamrin-Thorell*, herrar *Eric Carlsson*, *Erik Filip Petersson*, *Anderson* i Sundsvall, *Rimmerfors* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett,

a) att det avsnitt i utskottets yttrande å s. 5 som börjar med orden »Riksdagen uttalade sig» och slutar med orden »avstyrker därför detta» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Riksdagen uttalade sig år 1958 för att folkpensionerna skulle successivt höjas, så att ålderspensionen år 1968 motsvarade 3 600 kr. för ensam pensionär och 5 400 kr. för två pensionsberättigade makar, allt räknat i 1957 års penningvärde. Riksdagen följde därvid vad Kungl. Maj:t förordat i anslutning till allmänna pensionsberedningens förslag i dess betänkande om förbättrad pensionering. Rörande takten i höjningen av folkpensionerna efter 1958 hade pensionsberedningen förordat en särskilt kraftig höjning år 1960, nämligen med 700 kr. för ensam pensionär och 820 kr. för två pensionsberättigade makar tillhopa. Därefter skulle en jämn stegring ske vartannat år fram till år 1968. Enligt pensionsberedningens förslag skulle en avveckling av de kommunala bostadstilläggen ske i samband med höjningarna år 1960 och följande år, på det sättet att den pensionsberättigades bostadstillägg minskades med hälften av pensionshöjningen för året. Statsmakterna ville emellertid inte binda sig för beredningens förslag i fråga om takten i pensionshöjningarna och om avvecklingen av bostadstilläggen. I fråga om höjningarna av pensionsnivån underströk såväl 1958 års A-riksdag som 1959 års riksdag, att det vid varje ytterligare höjning borde föreligga möjlighet för statsmakterna att bestämma höjningens storlek med hänsyn till den statsfinansiella och samhällsekonomiska situationen. Särskilt betonades, att den av pensionsberedningen föreslagna kraftiga höjningen år 1960 borde undvikas och en jämnare successiv höjning eftersträvas. Riksdagen fattade 1960 beslut om att höjningen det året skulle utgöra 250 kronor för ensam pensionär och 350 kronor för makar. Den plan för höjningarna som då redovisades innefattade att den för år 1968 angivna målsättningen skulle uppnås genom höjningar av jämförlig storlek åren 1962, 1964, 1966 och 1968, nämligen med 250 kronor för ensam pensionär vid varje höjningstillfälle och med 340, 330, 320 resp. 310 kronor för makar. Fjolårets riksdag fattade dock beslut om en höjning med 350 resp. 500 kronor. Beslutet var föranlett av förslag i proposition nr 90, i vilken även uttalades att höjningen borde uppgå till nämnda belopp för att en jämn stegring av folkpensionerna fram till det för år 1968 fastställda målet skulle möjliggöras. I propositionen förutsattes ej annat än höjning vartannat år

I såväl motionen II:650 som de likalydande motionerna I:536 och II:659 har erinringar framförts mot att höjningarna skall genomföras vartannat år. Starka skäl talar enligt motionärerna för att höjningar genomföres varje år, så att pensionärerna i likhet med vad som är fallet för den i produktionen verksamma befolkningen får en viss standardförbättring årligen.

Utskottet delar motionärernas uppfattning i denna del och anser att, med fasthållande vid den av riksdagen tidigare beslutade målsättningen för folkpensionernas höjd 1968, en årlig höjning bör eftersträvas. Folkpensionärerna skulle härigenom erhålla en med andra folkgrupper mera likvärdig behandling.

I yrkandet i motionerna I:536 och II:659 ingår att höjningarna år 1964 och 1965 skall vara större än de därpå följande. Vid bedömandet av dessa spörsmål bör enligt utskottets mening uppmärksammas, att de förutnämnda höjningarnas storlek jämte indextilläggens förutvarande utformning medfört att tyngdpunkten i etapphöjningarna förskjutits framåt i tiden.

Med hänsyn till den inträffade prisstegringen efter 1957 motsvarar det för 1968 fastställda pensionsbeloppet nu ca 4 300 kronor för ensamstående pensionär. Nu utgående belopp utgör 3 325 kronor. Med den plan för höjningarna som ovan refererats skulle inte förutsagda belopp uppnås. Det föreligger sålunda en eftersläpning i förhållande till vad som tidigare planerats. Denna bör i möjligaste mån inhämtas under de närmaste åren. Detta skulle underlättas av årliga höjningar. En höjning den 1 juli 1963 kan från dessa utgångspunkter anses motiverad. Utskottet finner dock inte möjlighet att nu tillgodose yrkandet härom. I enlighet med motionens syfte bör dock en höjning kunna genomföras den 1 januari 1964.

På grundval av här anförda förordar utskottet att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om en plan för årliga höjningar av folkpensionerna fram till år 1968. I planen bör i enlighet med vad utskottet ovan anført ingå en höjning den 1 januari 1964. Därpå följande höjning bör äga rum den 1 juli 1964. Dessa höjningar bör avpassas så att en viss inhämtning sker av den inträffade eftersläpningen. Den därpå följande höjningen av folkpensionerna bör således äga rum den 1 juli 1965, då likaledes en inhämtning av eftersläpningen bör eftersträvas. År 1968 bör självfallet den pensionsnivå uppnås som förutsattes av riksdagen 1958. Planen bör föreläggas innevarande års höstriksdag.

I de likalydande motionerna I:538 och II:657 har framhållits att folkpensionernas tekniska anknytning till ATP:s basbelopp försvårar möjligheterna att efter år 1968, då denna anknytning träder i kraft, ge folkpensionärerna del i den allmänna standardstegringen. Förhållandet torde vara ostridigt i tekniskt hänseende. Det finns enligt utskottets mening ingen anledning att föreskriva att folkpensionerna standardmässigt skall stanna vid 1968 års nivå. Även tiden därefter bör folkpensionärerna ha del i den allmänna standardförbättringen. Det förutsätter emellertid en teknisk översyn av lagen om allmän försäkring i ifrågavarande delar. Utskottet föreslår att riksdagen hemställer om en sådan översyn.»

b) att utskottet bort hemställa,

»att riksdagen i anledning av förevarande motioner, nämligen

- 1) motionerna I:536 och II:659,
- 2) motionerna I:538 och II:657, såvitt däri yrkats utredning av frågan om folkpensionernas höjning efter år 1968, samt
- 3) motionen II:650,
måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,
 - a) att en plan rörande folkpensionshöjningarna fram till år 1968, så utformad och avvägd med årliga höjningar som utskottet angivit, måtte föreläggas innevarande års höstriktsdag, samt
 - b) att en teknisk översyn av lagen om allmän försäkring måtte genomföras i syfte att avlägsna nu förekommande hinder att medge folkpensionärerna skälig del i de allmänna standardförbättringarna efter 1968.»